

MALMÖ HÖGSKOLA

Fakulteten för
lärande och samhälle

Examensarbete

15 högskolepoäng, grundnivå

Studie- och yrkesvägledning för ensamkommande ungdomar

- en kvalitativ studie om studie- och yrkesvägledares arbete med
ensamkommande ungdomars förutsättningar

Study and vocational guidance for unaccompanied youths

*- a qualitative study about guidance counselors' work with unaccompanied
youths and their prospects*

Sandra Berndtsson

Julia Pajunen

Studie- och yrkesvägledarexamen 180 hp

Datum för slutseminarium: 2016-06-02

Examinator: Niklas Gustafson

Handledare: Roland Ahlstrand

Sammanfattning

Ensamkommande ungdomar som grupp har överlag sämre betygssnitt och svagare arbetsmarknadsanknytning jämfört med inrikesfödda. Syftet med vår studie är att beskriva och analysera studie- och yrkesvägledarens arbete med ensamkommande ungdomars förutsättningar för framtida studie- och yrkesval. Då studien syftar till att undersöka studie- och yrkesvägledarnas arbete valdes en kvalitativ metod och sex intervjuer genomfördes med studie- och yrkesvägledare som arbetar på språkintroduktionsprogrammet. Det empiriska materialet analyserades med en innehållsanalys genom de teoretiska begreppen socialt kapital, habitus och handlingshorisont. Studiens resultat visar att studie- och yrkesvägledarna arbetar för att de ensamkommande ungdomarna ska förstå betydelsen av kontakter inför arbetslivet och även ge ungdomarna förståelse för vikten av sociala nätverk. De ensamkommande ungdomarnas självkänedom och tidigare erfarenheter är andra delar studie- och yrkesvägledarna arbetar med för att ungdomarna ska få en förståelse för sin livssituation. De arbetar även med att informera om det svenska utbildningssystemet för att vidga de ensamkommande ungdomarnas perspektiv. Resultatet visar också att studie- och yrkesvägledarnas samarbete med andra personer som på andra sätt arbetar med ensamkommande ungdomar, inte svarade upp mot det samarbete som efterfrågas i forskning.

Nyckelord: Arbetsätt, ensamkommande ungdomar, samarbete, studie- och yrkesvägledare

Förord

Vi vill börja med att tacka våra informanter som tog sig tid att medverka, tack för att ni hjälpte oss att möjliggöra genomförandet av uppsatsen. Det finns flera personer som hjälpt oss på vägen: våra kurskamrater, Lisa Rosén och Lisa Johansson, tack för att vi har fått möjligheten att bolla idéer med er. Tack till Paulina Andersson, för korrekturläsning, konstruktiv feedback och din tid! Ett varmt tack vill vi också rikta till vår handledare Roland Ahlstrand för konstruktiv feedback, viktiga synpunkter och motivation. Sist men inte minst vill vi tacka varandra för det fina samarbete vi har haft i de med- och motgångar vi haft under arbetet med denna uppsats.

Arbetsfördelning

Uppsatsen är ett resultat av bådaskrivande, vi har haft ett gemensamt dokument i Google Docs där uppsatsen funnits tillgänglig för oss båda. Vi har i dokumentet skrivit och bearbetat varandras texter och har haft daglig kontakt med varandra då vi diskuterat uppsatsens innehåll. Vi har träffats för att diskutera och sammanställa resultatet för att ta skrivandet vidare. Intervjuerna genomfördes gemensamt och vi har fördelat antalet transkriberingar jämnt mellan oss. Vi har båda ansvarat för alla uppsatsens delar genom att dela upp underrubrikerna mellan oss och därefter korrigerat varandras texter. Sandra har tagit extra ansvar för den språkliga bearbetningen samt uppsatsens struktur. Julia har ansvarat för uppsatsens utseende och övrig uppsatsformalia.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	8
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	10
1.2 VEM GÖR VAD.....	10
1.3 SPRÅKINTRODUKTION	10
1.4 DISPOSITION	11
2. TIDIGARE FORSKNING	12
2.1 ATT VÄGLEDA	12
2.2 VALKOMPETENS	13
2.3 VAD STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNING KAN GE	14
2.4 SAMARBETE	15
2.5 SAMMANFATTNING	17
3. TEORI	18
3.1 KAPITAL.....	18
3.1.1 Socialt kapital.....	19
3.2 HABITUS	20
3.3 HANDLINGSHORISONT.....	21
3.4 SAMMANFATTNING.....	22
4. METOD	23
4.1 METODVAL.....	23
4.2 URVAL OCH UNDERSÖKNINGSGRUPP	24
4.2.1 Presentation av informanter.....	25
4.3 DATAINSAMLING	25
4.4 ANALYSMETOD	26
4.5 ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN.....	27
5. RESULTAT	28
5.1 ARBETET MED NÄTVERK.....	28
5.2 TIDIGARE ERFARENHETER OCH SJÄLVKÄNNEDOM	29
5.3 VIDGA PERSPEKTIV	30
5.4 SAMARBETE	31

5.5 SAMMANFATTNING.....	32
6. ANALYS	34
6.1 ENSAMKOMMANDE UNGDOMARS SOCIALA KAPITAL.....	34
6.2 ENSAMKOMMANDE UNGDOMARS HABITUS.....	35
6.3 ENSAMKOMMANDE UNGDOMARS HANDLINGSHORISONT	37
6.4 SAMMANFATTNING.....	38
7. DISKUSSION	39
7.1 RESULTATDISKUSSION: SAMARBETE.....	39
7.2 ANALYSDISKUSSION.....	41
7.3 METODDISKUSSION.....	42
7.4 AVSLUTANDE REFLEKTIONER	43
7.5 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING.....	44
8. REFERENSLISTA	45
BILAGA 1	49
MISSIV	49
BILAGA 2	50
INTERVJUGUIDE	50

1. Inledning

År 2015 kom det 35 369 nyanlända ensamkommande barn och ungdomar till Sverige vilket är en stor ökning på fem år (Migrationsverket, 2016). Nyanlända barn och ungdomar har som grupp sämre betygssnitt i gymnasieskolan jämfört med inrikesfödda barn och ungdomar (Statistiska centralbyrån 2013, 42). Under perioden 2007- 2011 hade 42 procent av de utrikesfödda en eftergymnasial utbildning jämfört med 48 procent av de inrikesfödda då man enligt statistiska centralbyrån förväntas ha slutfört en eftergymnasial utbildning när man är 30 år (Statistiska central byrån 2013, 43). Samma mönster går även att se i en rapport utgiven av Statistiska centralbyrån som menar att det från tidigare studier är känt att förvärvsfrekvensen hos inrikesfödda varit cirka 80 procent medan den legat på 60 procent eller lägre hos utrikesfödda (Statistiska centralbyrån 2014, 11).

Den vanligaste vägen till arbetsmarknaden och anställning är genom kontakter och nätverk, tre av fyra personer fick jobb via kontakter, inte via annonser på internet, i tidningar eller arbetsförmedlingen (Statistiska centralbyrån 2010, 19-21).

Flera förklaringar till varför ensamkommande ungdomar har svårt att komma vidare till studier eller till arbete presenterar Socialstyrelsen (2013, 24) i en kartläggning som redogör för att nyanlända ensamkommande barn och ungdomar är en skolmotiverad grupp med höga ambitioner, men som av olika orsaker inte lyckas nå högre studier eller arbete i samma utsträckning som inrikesfödda. Enligt kartläggningen kan tänkbara orsaker vara att barnen och ungdomarna kommer från hem med svag arbetsmarknadsanknytning och låga utbildningsnivåer, detta ger dessa ungdomar andra socioekonomiska förutsättningar jämfört med inrikesfödda vilket i förlängningen får betydelse för deras framtida studie- och yrkesvägar.

Vidare beskrivs även att ensamkommande barn och ungdomar har ett stort behov av emotionellt stöd och behöver insatser som hjälper dem både till omsorg men också självständighet. På grund av de erfarenheter de bär med sig och deras utsatta position i samhället som minderåriga asylsökande är ensamkommande barn och ungdomar också en grupp med en utsatthet för psykisk ohälsa (Socialstyrelsen 2013, 33).

Det emotionella stöd som beskrivs återspeglas hos Hodkinson och Sparkes (1997, 33) som menar att unga personer ofta fattar studie- och yrkesval baserat på det som är känt

och tryggt till exempel i råd från nära och kära och besluten är ofta grundade i de yrkestraditioner som finns i familjens historia. Vidare menar de att studie- och yrkesval bara kan förstås i relation till personernas livshistoria, då deras identitet är formad av interaktion med personer i deras närhet.

Sundelin (2015, 14) menar att studie- och yrkesvägledaren en viktig roll i etableringen för alla nyanlända och deras framtid på den svenska arbetsmarknaden, då det är i det vägledande sammanhanget som unga i migration kan starta sin väg och börja forma sin framtid i ett nytt samhälle. Studie- och yrkesvägledare är tillsammans med annan skolpersonal, arbetsförmedlare med flera betydelsefulla för individens tillgång till samhällsliga resurser (Sawyer 2006, 189).

Enligt skolverket är studie- och yrkesvägledning hela skolans ansvar (Skolverket 2012) vilket leder till att studie- och yrkesvägledare behöver samarbeta med andra yrkesgrupper som till exempel lärare, kuratorer och specialpedagoger för att kunna ge god studie- och yrkesvägledning. Detta samarbete är extra viktigt i arbetet med ensamkommande ungdomar för att de ska få en helhet i sin utbildning (Skolverket 2016, 46). Samarbete kan vara gynnsamt för vägledningens kvalitet och elevernas övergångsfärdigheter, därför behöver samarbetet organiseras systematiskt. Studie- och yrkesvägledning gynnas också av att det finns ett samarbete och kommunikation på utbildningsplatsen och även mellan olika nivåer som till exempel mellan skola och arbetsliv (Christensen och Sjøgaard Larsen 2011, 18). Den studie- och yrkesvägledning som erbjuds alla elever är för ensamkommande barn och unga i många fall ännu viktigare och mer avgörande – för att de ska förstå hur de val man gör nu påverkar framtiden, det kanske inte finns någon att diskutera och planera med (Socialstyrelsen 2012, 7).

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att beskriva och analysera studie- och yrkesvägledarens arbete med ensamkommande ungdomars förutsättningar för framtida studie- och yrkesval. Vi vill besvara följande frågor:

- Hur arbetar studie- och yrkesvägledare med vägledningen av ensamkommande ungdomars framtida studie- och yrkesval?
- Hur samarbetar studie- och yrkesvägledare med andra professioner i arbetet med ensamkommande ungdomars framtida studie- och yrkesval?

1.2 Vem gör vad

Vår studie syftar delvis till att undersöka hur studie- och yrkesvägledaren samarbetar med personer som på andra sätt arbetar med ensamkommande ungdomar. Därför klargörs här vilka professioner som ansvarar för vad. Migrationsverket ska bland annat ansvara för att ta emot ansökan om att göra en prövning om asyl, undersöka behovet gällande plats för boende samt hjälpa de barn och ungdomar som inte får uppehållstillstånd att återvända. Länsstyrelsens roll är att samverka mellan andra myndigheter. Kommunen i sin tur ska ansvara för att utse en god man till barnen och ungdomarna, utreda deras behov och fatta beslut om lämpligt boende. Kommunen ansvarar också för att tillgodose barnen och ungdomarnas utbildning och deras integration. Som god man ska du verka som en vårdnadshavare och förmyndare, till exempel har god man skyldighet och rätt att bestämma i frågor som rör personliga, ekonomiska och rättsliga ärenden (Länsstyrelserna et al. 2015, 3-20).

1.3 Språkintröduktion

Eftersom vi valt att studera studie- och yrkesvägledare som arbetar på språkintröduktion krävs en genomgång av inriktningen. Språkintröduktion är en av fem

Introduktionsprogram man som elev kan läsa för att bli behörig till ett nationellt gymnasieprogram (Skolverket 2014, 1). Målet är att eleverna ska kunna gå vidare till något annat program i gymnasieskolan, eller annan utbildning. Den största vikten läggs på att eleverna ska lära sig det svenska språket. Utbildningen är individuellt anpassad efter varje enskild elevs behov (Skolverket 2016). En elev som inte klarar att följa undervisningen på svenska har rätt att få stöd av studiehandledning på sitt modersmål i form av en studiehandledare. Studiehandledaren är en viktig länk mellan elevens erfarenheter av skolan i sitt hemland och den undervisning och skolkultur som eleven möter i Sverige. Studiehandledaren ska med hjälp av läraren fungera som stöd i undervisningen på elevens modersmål (Skolverket 2015b).

1.4 Disposition

Kapitel två tar upp tidigare forskning som behandlar studie- och yrkesvägledares arbetssätt följt av valkompetens som berör på vilka grunder man gör ett gymnasieval samt valets påverkansfaktorer. Rubriken vad studie- och yrkesvägledning kan ge berör olika följder vägledningen kan som forskning visar är särskilt viktiga för nyanlända. Den avslutande rubriken är samarbete som redogör för hur personer som på andra sätt arbetar med ensamkommande ungdomar samarbetar. Kapitel tre inleds med teoretisk bakgrund som följs av de begreppsdefinitioner som vi använt oss av för att förstå studie- och yrkesvägledarens arbete med förutsättningar för ensamkommande ungdomars framtida studie- och yrkesval. Metodkapitlet är kapitel fyra som inleds med metodval, urval, datainsamling. Vidare beskrivs i kapitlet hur vi analyserat materialet samt de etiska ställningstaganden vi arbetat efter. I det femte kapitlet redovisas undersökningens resultat. I kapitel sex analyseras studie- och yrkesvägledarnas arbete med förutsättningar för de ensamkommande ungdomarnas framtida studie- och yrkesval med vald teori. I kapitel sju diskuterar vi med hjälp av tidigare forskning hur studie- och yrkesvägledare samarbetar med andra personer som arbetar med ensamkommande ungdomar. Avslutningsvis kommer teoridiskussion, metoddiskussion och förslag på vidare forskning.

2. Tidigare forskning

I följande kapitel sammanfattas tidigare forskning som rör förutsättningar för studie- och yrkesval. Inledningsvis presenteras forskning som berör olika arbetsmetoder som används i studie- och yrkesvägledning samt dess effekter. Därefter presenteras forskning som berör valkompetens som följs av vad studie- och yrkesvägledning kan innebära för ensamkommande ungdomar. Sist presenteras forskning som visar på behovet av att studie- och yrkesvägledare samarbetar med myndigheter och andra personer som också arbetar med ensamkommande ungdomar till exempel arbetsförmedlingen och socialstyrelsen. Avslutningsvis sammanfattas kapitlet.

2.1 Att vägleda

Författarna Christensen och Sjøgaard Larsen (2011) har undersökt vilka vägledningsmetoder som bidrar mest i barn och ungdomars övergångar mellan olika skolformer men också mellan skola och arbete, författarna menar att vägledning ses som mest effektiv om den individanpassas (Christensen, Sjøgaard Larsen 2011, 17). Enskild vägledning betonas som effektiv om studie- och yrkesvägledaren inte är för dominant i samtalen utan låter den sökande styra samtalsprocessen. Gruppvägledning och workshops kan fungera som en bas för valkompetens och vara effektivt om gruppen tillsammans med samtalsledaren får vara med och styra gruppvägledningen samt om gruppen är indelad i diskussionsgrupper och därmed får fungera som ett forum. Den viktigaste framgångsfaktorn för vägledningen visade sig vara om studie- och yrkesvägledaren använder sig av fler olika aktiviteter som ligger inom de riktlinjer som finns. Skriftligt material är viktigt för elevernas informationsnivå och särskilt viktigt för dem som inte har någon skolbakgrund (Christensen, Sjøgaard Larsen 2011, 17).

Ett samarbete mellan utbildning och yrkesliv är en tillgång i övergången mellan studier och arbetsliv och för att skapa en övergång mellan skola och arbetsliv, menar författarna att praktik eller studiebesök är stärkande för individen, eftersom det ger eleverna konkret

erfarenhet att reflektera kring. Med det sagt är ett socialt nätverk en förutsättning för att kunna skaffa sig en praktikplats och här spelar föräldrar en betydande roll (Christensen, Søggaard Larsen 2011, 19).

2.2 Valkompetens

Begreppet valkompetens beskrivs, enligt Dresch och Lovén (2010, 39), som den självkännedom, kunskap om alternativ och beslutsfärdigheter elever innehar som gör dem kompetenta att genomföra ett val. I deras studie "Vägen efter grundskolan" beskriver författarna att eleverna har ett behov av att bli sedda, lyssnade till samt ett behov av att bli motiverade för att kunna fatta ett väl underbyggt beslut (2010, 52). Valet inför gymnasiet kräver information och kunskap, därmed även förmågan att förstå, sortera, värdera och gallra i informationen. För att kunna förhålla sig till informationen krävs också självkännedom, en kunskap om den egna identiteten och vilka egna resurser eleverna har (Dresch, Lovén 2010, 57-58). Samma undersökning visar att elevernas föräldrar är den viktigaste påverkansfaktorn inför gymnasievalet, hela 49 procent av deltagande elever svarade att föräldrarna haft störst betydelse, studie- och yrkesvägledaren och kompisar kom på andra plats (Dresch, Lovén 2010, 45).

De elever som var mest beroende av studie- och yrkesvägledning och därmed av studie- och yrkesvägledaren var dem med sämre sociala förutsättningar (Dresch, Lovén 2010, 46). Elever med invandrarbakgrund betonade starkare att de behöver mer stöd då de anser att gymnasievalet är svårt (Lundahl 2010, 225). Att elever med invandrarbakgrund har ett större behov av vägledning redogör även Sundelin (2015) för i sin doktorsavhandling där hon har studerat studie- och yrkesvägledares samtal med elever från språkinträdning. Studiens resultat visar att vägledningssamtalen är avgörande för hur elevens möjligheter att planera sin framtid kommer att se ut (Sundelin 2015, 222).

2.3 Vad studie- och yrkesvägledning kan ge

Ensamkommande ungdomar har ett större behov av stöd, information, studie- och yrkesvägledning samt individanpassad studiegång jämfört med inrikesfödda (Socialstyrelsen 2013a, 47). De anses vara en skolmotiverad grupp elever men de behöver särskilda insatser för att kunna tillgodogöra sig utbildningen, gruppen är heterogen och kan ha varit olika lång tid i Sverige, med olika skolbakgrund, livshistoria och uppehållsstatus i Sverige (Skolverket, 2015).

Lidström menar att nyanlända står inför större svårigheter än inrikesfödda när det kommer till etableringen på arbetsmarknaden då de upplever problem med att bygga nya sociala nätverk och att förstå sitt liv i ett nytt sammanhang. Referenser och kontakter är en viktig resurs inför arbetsmarknadsetableringen för att till exempel få praktikplats och tips om arbetstillfällen (Lidström 2009, 108). Nyanlända upplever också en känsla av att behöva starta på nytt eftersom de återigen behöver knyta kontakter och skapa ett nytt socialt nätverk (Lidström 2010, 122). Då nyanlända också är en etnisk minoritet står de inför andra interna och externa utmaningar till skillnad från inrikesfödda. Constantine (et al, 1998, 83) diskuterar i sin artikel vilka olika barriärer dessa ungdomar står inför när det kommer till deras karriärvägar samt olika aktiviteter och förhållningssätt som studie- och yrkesvägledare skulle kunna överväga använda för att tillgodose de behov som gruppen nyanlända har. Författarna menar att studie-och yrkesvägledarna som arbetar med nyanlända som grupp behöver finna aktiviteter som syftar till att ungdomarna kan tillgodogöra sig information och utbildningar och arbetsmarknad. De behöver också få studie-och yrkesvägledning som möter ungdomarnas ambitioner och mål för att ungdomarna inte ska uppmuntras till mindre kvalificerade arbeten endast beroende på deras etniska bakgrund. Vidare menar författaren att studie-och yrkesvägledare kan låta ungdomarna ta hjälp av varandra genom att till exempel låta dem öva på arbetsintervjuer med varandra (Constantine et al, 1998, 91).

Socialstyrelsen (2012, 7) menar att den studie- och yrkesvägledning som erbjuds ensamkommande barn och unga i många fall ännu viktigare och mer avgörande ur ett socialt perspektiv då de i många fall saknar någon att diskutera och planera sin livssituation med. Samma resultat kommer även amerikansk forskning fram till som visar att det kan vara en svår och utdragen process för japanska invandrade ungdomar att

utveckla nya sociala nätverk för att ersätta de nätverk som de har förlorat. Studie- och yrkesvägledaren kan då fungera som ett stöd för ungdomarnas kulturella anpassning (Yeh et al, 2008, 778-780).

Förutom sociala nätverk som resurs behöver nyanlända också hjälp att utforska andra resurser som självkännedom och förmåga till studieplanering (Skolverket 2011, 13). Dessa förmågor blir relevanta eftersom nyanlända har ett behov av att kartlägg sina talanger och hitta egna karriärmål där dessa talanger får komma till sin rätt (Lidström 2010, 103). Att kartlägga ensamkommande elevers tidigare kunskaper och erfarenheter är en förutsättning för att de ska få en stimulerande utbildning som skapar kontinuitet i deras skolgång (Länsstyrelserna et al. 2015, 3-20). Med hjälp av en tydlig kartläggning som verktyg kan individerna sedan arbeta vidare med sin självkännedom (Lidström 2010, 123).

En god självkännedom gör det möjligt för individer att medvetet ta utgångspunkt i samlade erfarenheter och kunskaper i framtida studie- och yrkesval. Individen ska också genom studie- och yrkesvägledning kunna analysera olika valmöjligheter och bedöma konsekvenser dessa kan ha (Dresch, Lovén 2010, 59). Socialstyrelsen (2013a, 47) menar att ensamkommande ungdomar har ett större behov av information då de jämfört med inrikesfödda menar att studie- och yrkesval är svårt. Studie och yrkesvägledaren måste därför göra eleverna medvetna och informera om vilka krafter som påverkar ett val (Dresch Lovén 2010, 59). Dresch och Lovén (2010, 59) menar att individers studieval är en produkt av den självkännedom individen har och att en insikt i sin självkännedom gör att individen kan öppna sig inför vad som är möjligt för dem.

2.4 Samarbete

Stensaasen och Sletta (2000, 13-16) förklarar samarbete som ett nätverk som genom öppet samspel vill skapa eller arbeta gemensamt för att tillsammans lösa en uppgift eller ett problem. Författarna menar att ett samarbete vidgar perspektiv och främjar utbytet av infallsvinklar samt praktisk information. Det handlar om tillsammans skapa ett resultat. Genom kommunikation i ett nätverkssamarbete blir det slutliga resultatet vanligtvis större än parternas enskilda insats.

Nätverkssamarbete lyfts i amerikansk forskning som en förutsättning för att de ensamkommande ungdomar som anländer till USA inte ska löpa risk att stå ensamma utan att någon tar ansvar för dem. Samarbetet är nödvändigt då det är många människor inom olika myndigheter som på olika sätt är involverade i och fattar beslut i deras liv. Om dessa personer inte samarbetar med målet att nå en helhet runt den ensamkommande ungdomen finns risken att brister i helheten och ansvaret uppstår. En avgörande faktor till en lyckad integration visar sig vara att det finns ett smidigt samarbete mellan myndigheter, att den ensamkommande ungdomen får juridisk representation samt att myndighetspersonal är medveten om den ensamkommande ungdomens juridiska process (Roth, Grace 2015, 251). Även svensk forskning visar att ett samarbete mellan myndigheter är en särskilt viktig faktor för den ensamkommande ungdomens utveckling (Socialstyrelsen 2013a, 26). Hur mottagarförhållandena ser ut är också avgörande för de ensamkommande ungdomarnas välmående och integration, här nämns även ungdomarnas familj, ekonomi och skolgång som viktiga faktorer (Socialstyrelsen 2013b, 22).

För att ensamkommande ungdomar ska integreras och få samma möjligheter som andra ungdomar i samhället behöver utslussningsverksamheterna vara mer aktiva i sitt stöd till de ensamkommande ungdomarna. Det uppsökande arbetet behöver ske tätare i ett samarbete med bland annat skolan, Socialtjänsten och Arbetsförmedlingen (Socialstyrelsen 2013a, 28).

Skolverkets rapport om språkintröduktion visar att det finns en efterfrågan på en uppsökande verksamhet på lokal nivå med samordningsansvar för alla nyanlända ungdomars livssituation oavsett om de är ensamkommande eller ej. Denna verksamhet skulle långsiktigt kunna följa upp ungdomarna och erbjuda studie- och yrkesvägledning och annat stöd, till exempel hjälp vid myndighetskontakter eller information om hur det svenska samhället fungerar. Vidare visar resultatet av rapporten att det finns ett behov av ett samarbete mellan dem som har ansvaret för nyanlända och att detta tydliggörs på samtliga nivåer och i alla led som är inblandade i arbetet med nyanlända ungdomar (Skolverket 2016a, 47).

Att ensamkommande ungdomar behöver stöd, information, studie- och yrkesvägledning samt individanpassad studiegång visar även rapporten från Socialstyrelsen (2013a, 47). I Lena Sawyers studie nämns studie- och yrkesvägledare som en viktig resurs tillsammans med annan skolpersonal, arbetsförmedlare med flera som tillsammans kontrollerar de grindar som finns till det svenska samhället (Sawyer 2006, 189).

2.5 Sammanfattning

Det finns olika arbetssätt som är effektiva inom vägledning till exempel individuella samtal, gruppvägledning och praktik. Studie- och yrkesvägledarens olika arbetssätt ger bäst förutsättningar om de kombineras på ett sätt som passar individens behov. Forskning visar att självkännedom, information samt förmågan att kunna navigera i information är viktiga faktorer för att kunna skapa en valkompetens. Ungdomar tar främst hjälp av föräldrar inför gymnasievalet, andrahandsval är kompisar och studie- och yrkesvägledare. Ensamkommande ungdomar har ett större behov av stöd, information, studie- och yrkesvägledning samt individanpassad studiegång jämfört med inrikesfödda. Nyanlända står inför större svårigheter än inrikesfödda när det kommer till etableringen på arbetsmarknaden då de upplever problem med att bygga nya sociala nätverk. Förutom sociala nätverk som resurs behöver nyanlända också hjälp att utforska andra resurser som självkännedom och förmåga till studieplanering. Att kartlägga ensamkommande ungdomars tidigare kunskaper och erfarenheter är en förutsättning för att de ska få verktyg inför framtida studie- och yrkesval. Samarbete mellan alla de som har ansvar för ensamkommande ungdomar är en särskilt viktig faktor för den ensamkommande ungdomens integration, utveckling och välmående.

3. Teori

I följande kapitel beskrivs de teoretiska utgångspunkter och de begrepp som används vid analysen av den insamlade datan. Careership-teorin är en sociologisk teori med fokus på karriärval skapad av Hodgkinson och Sparkes (1997). Careership-teorin bygger på idéer från Pierre Bourdieus arbete. Från Careership-teorin kommer begreppet *handlingshorisont* att presenteras. Från Bourdieu kommer begreppen *habitus* och *kapital* samt *socialt kapital* att redogöras för. Begreppen kommer att användas för att skapa en förståelse för studie- och yrkesvägledarnas arbete med ensamkommande ungdomars förutsättningar för framtida studie- och yrkesval.

3.1 Kapital

I analysen kommer socialt kapital vara huvudbegreppet. Socialt kapital kommer att beskrivas med hjälp av tre andra kapitalformer: ekonomiskt, kulturellt och symboliskt. Det sociala kapitalet har en egen rubrik och beskrivs mer ingående.

Kapital är värden, resurser eller tillgångar som en individ har. Ekonomiskt kapital är de materiella tillgångar individen har samt kunskaper som kan leda till att individen får tillgång till mer materiella tillgångar och därmed mer ekonomiskt kapital. Kulturellt kapital är utbildning och det kulturella kapitalet blir större och stiger i värde ju högre värderad individens akademiska titel är samt hur respekterat lärosätet är. Kulturellt kapital är även kultiverat språk samt kunskap och intresset för finkultur. Om en individ till exempel ärver en värdefull konstsamling men inte har intresse för eller kunskap om konsten har individen fått ett större ekonomiskt kapital men inte kulturellt kapital. Kulturellt kapital är det som traditionellt sett har skapat dominansförhållanden i samhället. Det symboliska kapitalet är det som i den sociala kontexten anses vara värdefullt. Till exempel skulle en ingående kunskap om fysik fungera som symboliskt kapital i det naturvetenskapliga fältet men inte inom det samhällsvetenskapliga fältet. Ekonomiskt kapital, kulturellt kapital, symboliskt kapital och socialt kapital, som

beskrivs nedan, utgör tillsammans de fyra huvudkapitalen. Kapitalen är delar i kärnan som skapar individens habitus och i förlängningen individens handlingshorisont (Bourdieu 1986, 46-55).

3.1.1 Socialt kapital

Socialt kapital är summan av de befintliga eller potentiella resurser som är kopplade till nätverk av relationer med andra individer eller grupper, alltså ett medlemskap i en grupp som ger individen, med stöd av denna grupp, tillgång till resurser eller tillgångar (Bourdieu 1986, 51). Detta kapital definieras som en form av relation till exempel familj, vänner eller grupptillhörighet. Det kan dock inte räknas som en del av det symboliska kapitalet eftersom det inte är konkret på samma sätt som materiella tillgångar, titlar eller examina. Socialt kapital är istället förankrat i de band som binder samman individer och skapar relationer dem emellan. Varje individ i sina positioner innehar olika sorters kapital till exempel ekonomiskt och kulturellt, individen knyter sedan kontakter genom vänner eller familj vilket kombinerat skapar en tillgång, ett socialt kapital, som alla i detta kontaktnät kan använda sig av. Det kan omvandlas till ekonomiskt kapital eller kulturellt kapital i form av utbildning, men också hur avsaknaden av socialt kapital kan påverka tillgången till ekonomiskt eller kulturellt kapital. Bourdieu exemplifierar genom att förklara att en fin examen i sig inte garanterar ett lyckligt liv utan förutsätter sociala framgångar genom stödet en individ får från familj och vänner. Det ligger mycket arbete och tid bakom individens införskaffande av socialt kapital och att det som redskap kan användas för att studera individer eller grupper tillgångar (Bourdieu 1986, 51-52).

Socialt kapital är ett medel för att kunna mäta tillgångar i stil med ett anrikt släktnamn eller ett väl utbyggt kontaktnät. Detta kapital är något som en individ kan överföra, investera i, samla på och omvandla. I likhet med de andra kapitalsorterna: kulturellt, ekonomiskt, och symboliskt är socialt kapital något som existerar och aktiveras i situationer där det kan tillskrivas värde. Det skulle till exempel inte vara någon idé om att berätta om bekantskap med en högt uppsatt person inom konst om personerna man pratar med inte har något intresse av konst och därmed inte kan dela uppfattningen om hur betydelsefull denna person är och inte heller kunna tillskriva relationen ett värde (Bourdieu 1986, 52).

Tidigare kunde personer med rätt socialt kapital få arbete även om de saknade formella meriter. Bourdieu menar dock att akademiska meriter och titlar inte alltid innebär

acceptans. Utanför skolvärlden är en examina värd vad innehavaren är värd, både ekonomiskt och socialt. Hur mycket man kan dra nytta av sitt kulturella kapital (utbildningen) är beroende på hur mycket ekonomiskt och socialt kapital som finns och hur man använder dessa samt i vilken kombination (Bourdieu 1996, 134).

3.2 Habitus

Begreppet habitus är nära sammankopplat med begreppet kapital. Enligt Bourdieu är habitus ett av kapitalets existensformer. De fyra huvudkapitalen, ekonomiskt kapital, kulturellt kapital, symboliskt kapital och socialt kapital kan sammantaget beskrivas som en persons habitus (Bourdieu 1977, 72-78). Bourdieu menar dock att habitus inte alltid är detsamma som kapital eftersom alla individer har ett habitus men därmed inte sagt att individens kapital är av värde. Vissa individers habitus värderas högre beroende på situation och i vilken social kontext det rör sig om. Istället menar han att kapital är tillgångar som erkännes som värdefulla och därmed skapar ett värdefullt habitus som individen beroende på sammanhanget kan användas som en tillgång, till exempel är var och en av oss begåvad med ett habitus, men det är marknaden som avgör vilka ingredienser i detta habitus som kan fungera som kapital. Enligt Bourdieus terminologi och begrepp kan man tala om enskilda individers särskilda habitus, ur detta perspektiv finns det lika många habitus som människor (Bourdieu 1977, 72-78).

Människors habitus är format av betingelser, och hur kapitalen är fördelade inom habitus är grundläggande för hur individens habitus ser ut och är format. Ett barn som växt upp i en familj med högt kulturellt kapital i form av utbildning kan därmed ha större kulturellt kapital än ekonomiskt kapital. Ett barn vars familj äger en fabrik kan däremot ha större ekonomiskt kapital än kulturellt. Skillnader i individers habitus kan med andra ord relateras till sammansättningen hos deras nedärvda eller förvärvade kapital (Bourdieu 1977, 72-78). Bourdieu menar också att habitus kan förklara att, och hur, individer hanterar sina kapitalinnehav på olika sätt. Individens habitus styr hur hen investerar, samlar på och omvandlar sina kapital (Bourdieu 1977, 72-78).

Ett habitus är ett system av dispositioner som tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen. Dessa system av dispositioner är resultatet av sociala erfarenheter, kollektiva minnen, sätt att röra sig och tänka som formats in i människors

kroppar och sinnen. Individens habitus är format vilka kapital som utgör habitus med andra ord de kapital de genom livet fått tillgång till. Habitus styr individens föreställningar vilket bidrar till att individens habitus överensstämmer med den sociala kontexten. När överensstämmelsen förändras till exempel genom att individen får tillgång till mer socialt kapital i form av ett nytt nätverk, omskapas den sociala kontexten eftersom nya kapital bidragit till en förändring i individens habitus. Enligt Bourdieu är en persons habitus det som styr hur en person bedömer saker och ting, hur de klassificerar sin omgivning och hur de väljer att utföra handlingar (Bourdieu 1977, 72-78).

3.3 Handlingshorisont

Careership-teorin har tre integrerade dimensioner: pragmatiskt, alltså rationellt beslutsfattande som är grundat i en individs habitus, interaktionen med andra aktörer på marknaden och hur brytpunkter och rutiner påverkar individens beslut. Ett pragmatiskt beslutsfattande betyder att individen gör rationella karriärval baserade på den kunskap de har tillgängliga i situationen, deras handlingshorisont. Handlingshorisonten är den arena och kunskap som individen innehar och refererar till, i sina val och beslut (Hodkinson Sparkes 1997, 29). Individens habitus och arbetsmarknadens struktur påverkar individens handlingshorisont då dessa faktorer sammantaget påverkar vad individen uppfattar som möjligt eller ej (Hodkinson Sparkes 1997, 34).

Kunskapen inom handlingshorisonten kan komma från tidigare erfarenheter samt råd och information från vänner och familj. Besluten är delvis rationella men även känslostyrda, de är också pragmatiska snarare än systematiska då individen fattar beslut baserat på den information som individen har tillgänglig. Individens sanning och verklighet med andra ord deras handlingshorisont speglar individen sina val och beslut mot (Hodkinson Sparkes 1997, 29). Handlingshorisonten både begränsar och öppnar upp vår syn på vilka val vi kan göra och hur vi kan handla. En begränsad handlingshorisont är en förklaring till varför personer till exempel inte agerar efter de råd om studie- och yrkesval de får, råden ligger inte inom deras handlingshorisont, individen ser det inte som möjligt i deras världsbild och i bilden de har av sig själva. En individs handlingshorisont kan också öppna vår syn på vad som är möjligt då handlingshorisonten är föränderlig. När ny

information, kunskap, och nya möjligheter visar sig, förändras individens habitus och därmed även handlingshorisonten (Hodkinson Sparkes 1997, 35).

3.4 Sammanfattning

Flera begrepp behövs för att analysera studie- och yrkesvägledares arbete med ensamkommande ungdomars förutsättningar för framtida studie- och yrkesval. Kapital är det som utgör en persons habitus. Den sociala kontexten individen befinner sig i bestämmer vilka kapital individen har som är av värde och därmed värderas även individens habitus. Det sociala kapitalet definierar Bourdieu som summan av de resurser individen besitter som är kopplade till nätverk och sociala relationer, ett socialt kapital ger individen tillgång till resurser eller tillgångar. Begreppet habitus är nära sammankopplat med begreppet kapital. En individs habitus är format av individens liv och de olika kapital individen besitter. Enligt Bourdieu är en persons habitus det som styr hur en person bedömer saker och ting och hur de klassificerar. Grunden till beslut finns i en individs habitus men arenan där de fattas kallas för handlingshorisont. Kunskapen inom handlingshorisonten kan komma från tidigare erfarenheter eller information från familj och vänner. Beslut som fattas inom handlingshorisonten är individens sanning, alltså både rationella och känslostyrda.

4. Metod

I det här kapitlet redogör vi för vilka metoder som används för att besvara vår studies syfte och frågeställningar. Kapitlet inleds med metodval som följs av urval, datainsamling, analysmetod och avslutas med etiska ställningstaganden.

4.1 Metodval

Syftet med vår studie var att beskriva och analysera studie- och yrkesvägledares arbete med ensamkommande ungdomars förutsättningar för framtida studie - och yrkesval. Vi valde att intervjua studie- och yrkesvägledare som arbetar på Gymnasieskolor med Språkintruktionsprogrammet, därför att det främst är inom denna inriktning ensamkommande ungdomar genomför sin utbildning. Eftersom vi ville få en helhetsförståelse för studie- och yrkesvägledarnas arbetssätt samt hur de samarbetar med andra professioner i arbetet med ensamkommande ungdomar har vi valt att använda oss av kvalitativa metoder. Studien syftade också till att få mycket information om få enheter, vilket gör att en kvantitativ metod är att föredra (Larsen 2009, 24).

En fördel med kvalitativ metod är att bortfallet ofta är mindre jämfört med kvantitativ metod eftersom informanterna träffar intervjuaren (Larsen 2009, 26). Genom kvalitativa metoder finns möjligheten att gå på djupet i intervjuerna vilket ökar chanserna för ökad förståelse för problemområdet och möjligheterna att ställa följdfrågor kan också resultera i en fördjupad tolkning. Respondenten kan fritt förklara och förtydliganden kan göras vid behov, det kan då säkerställas att undersökningen har god validitet och verkligen mäter det den är avsedd att mäta (Larsen 2009, 27). Då vi ville undersöka hur studie- och yrkesvägledare arbetar med ensamkommande ungdomar ville vi att informanten skulle kunna uttrycka sig med egna ord. Hade vi istället valt en kvantitativ metod hade det varit svårare att upptäcka om svaret var en åsikt eller ett faktiskt arbetssätt. Den kvalitativa metoden gav oss också möjlighet till en förståelse av studie- och yrkesvägledares förutsättningar, vilket också kan påverka deras arbetssätt. Med förutsättningar menar vi

till exempel omfattning av tjänst, möjlighet till samarbete med kollegor som också är studie- och yrkesvägledare, antal elever per vägledare samt om de arbetade på fristående eller kommunal gymnasieskola.

Det empiriska materialet från kvalitativa undersökningar är inte generaliserbart, vilket är en av metodvalets nackdelar (Larsen 2009, 27). Ibland är det inte nödvändigt att sträva efter att kunna generalisera utan målet kan även vara att försöka få mesta möjliga kunskap inom området (Larsen 2009, 77). Vi är medvetna om att vår studie med sex informanter inte är tillräckligt omfattande för att kunna generalisera och anta att resultatet gäller för hela deras yrkesgrupp. En annan nackdel med kvalitativa metodval är intervjueffekten, vilket syftar till den inverkan intervjuaren kan ha på informanten. Det kan vara svårare att vara helt ärlig när man sitter bredvid någon och förväntas svara jämfört med att fylla i enkäter (Larsen 2009, 27). I vår undersökning frågade vi om arbetssätt och hur studie- och yrkesvägledarna samarbetar med andra professioner. Vi märkte av intervjueffekten på det sätt att informanterna tenderade att svara det dem trodde att vi ville höra. Både arbetssätt och möjliga samarbeten med andra professioner beskrevs som en önskan eller resonemang istället för en beskrivning av vad de faktiskt utför.

4.2 Urval och undersökningsgrupp

I vår kvalitativa studie intervjuades sex studie- och yrkesvägledare. Vi utgick från en blandning av olika icke-sannolikhetsurval. Godtyckligt urval användes då vi gjorde vår egen bedömning av vilka studie- och yrkesvägledare som främst arbetar med ensamkommande ungdomar (Larsen 2009, 77). Vi använde oss av bekvämlighetsurval när vi valde informanter som arbetar i samma stad som vi bor (Larsen 2009, 79). Urvalet inspirerades även av självselektion då informanterna själva valde om de ville delta i studien eller inte (Larsen 2009, 77).

Vi valde informanter som är utbildade studie- och yrkesvägledare som alla arbetar på språkintroduktion inom samma geografiska område. Urvalet blev delvis till genom självselektion då vi inför intervjuerna mejlade ut ett missiv (se bilaga 1) där informanterna själva fick bestämma om de ville delta eller inte (Larsen 2009, 77).

4.2.1 Presentation av informanter

Vi har genomfört sex kvalitativa intervjuer med studie- och yrkesvägledare som arbetar på språkintröduktion. Alla intervjuade studie- och yrkesvägledare arbetar inom samma geografiska område och alla namn är fingerade. I tabell 1 redovisas en kort presentation av informanterna där vi valt att belysa om de arbetar på kommunal eller fristående skola, hur många skolor de arbetar på och om de är en av flera studie- och yrkesvägledare på samma skola.

Tabell 1. Presentation av informanter

Namn:	Arbetsplats:	Övrigt:
Imelda	Kommunal gymnasieskola	Har två studie- och yrkesvägledarkollegor. Är inte del av elevhälsan.
Isa	Kommunal gymnasieskola	Har två studie- och yrkesvägledarkollegor. Är inte del av elevhälsan.
Ivar	Center för språkintröduktion, en kommunal mottagningsskola för alla nyanlända elever i gymnasieåldern	Kollega med Ilva. Är inte del av elevhälsan.
Isak	Fristående gymnasieskola.	Är en del i elevhälsan
Inga	Center för språkintröduktion, en kommunal mottagningsskola för alla nyanlända elever i gymnasieåldern	Kollega med Ivar. Är inte del i elevhälsan.
Ilva	Två gymnasieskolor, på båda finns språkintröduktion.	Är inte del i elevhälsan.

Fyra av sex informanter är kvinnor och två män. Fem av sex informanter arbetar på kommunala gymnasieskolor och fördelar också en del av sin tjänst på en drop-inverksamhet. Ivar och Ilva arbetar på samma kommunala mottagningsskola för nyanlända elever i gymnasieåldern. Isak arbetar på tre fristående gymnasieskolor varav en har språkintröduktion. Inga arbetar på två gymnasieskolor som båda har språkintröduktion. Isa och Imelda har två kollegor som är studie- och yrkesvägledare. Ivar är kollega med Ilva. Isak och Inga har inte studie- och yrkesvägledarkollegor. Isak är till skillnad från de andra informanterna en del i elevhälsan.

4.3 Datainsamling

Inför intervjuerna skickades ett missiv ut till alla studie- och yrkesvägledare som arbetar på språkintröduktion inom samma geografiska område. Det resulterade i att sex

informanter tackade ja till att låta sig intervjuas, varav fyra av dem var kvinnor och två var män. Vi har använt oss av ostrukturerade intervjuer och utgick från en intervjuguide som är kopplad till frågeställningarna, tidigare forskning och vår teoretiska utgångspunkt (Larsen 2009, 83). Vi använde vår intervjuguide som en checklista för att säkerställa att alla frågor besvarades under intervjun (Larsen 2009, 84). Under alla våra intervjuer försökte vi vara medvetna om effekten som två intervjuare kan ha på en informant. Vi valde därför att dela på ansvaret vid intervjutillfället genom att en av oss genomförde intervjun och den andra observerade (Larsen 2009, 80-81). Som registreringsmetod spelades intervjuerna in och transkriberades sedan av motsatt skrivpartner som genomfört intervjun.

Validitet innebär att samla relevant empiri för det studien vill undersöka. Frågorna som ställs behöver utgå från problemformuleringen för att studien ska överensstämma och ha validitet (Larsen 2009, 41). För att säkerställa validiteten gjorde vi en datareduktion då vi endast samlat in empiriskt material relevant för vårt syfte och frågeställningar. För att ytterligare kunna redogöra för datainsamlingen har vi bifogat vår intervjuguide (se bilaga 1), samt sparat det transkriberade materialet fram till studiens slut. Att påvisa hög reliabilitet kan vara med problematiskt med ett kvalitativt metodval. Vi har försökt säkerställa så hög reliabilitet som möjligt genom att vara noggranna med att organisera det empiriska materialet på så sätt att vi med säkerhet vet vem som har sagt vad. Vi har även genomfört intervjuerna parvis för uppnå så hög validitet och reliabilitet som möjligt (jfr Larsen 2009, 81)

Intervjueffekten eller kontrolleffekten innebär att intervjuledarnas bakgrunder kan färga respondenternas svar. Vi är medvetna om intervjueffekten eller kontrolleffekten då vi har en medvetenhet om att kännedomen om vår utbildning kan ha påverkat respondenterna (jfr Larsen 2009, 87).

4.4 Analysmetod

Enligt Larsen (2009, 97) kan en matris leda till att författarna får en överblick och lättare kan se likheter och skillnader. Enheterna placeras längs en linje och ämnen eller frågor längd den andra, i rutorna som skapas kan man sedan ordna in resultatet. Våra transkriberade intervjuer sammanställdes genom en matris där de teman som utgjorde

intervjuguiden placerades som rubriker. Frågorna skrevs ut längs en linje och de fingerade namnen på informanterna längs den andra linjen. Det empiriska materialet kunde sedan ordnas in under respektive tema och informant. Efter detta genomfördes en innehållsanalys som syftar till att identifiera mönster och se samband och olikheter (Larsen 2009, 101). Utifrån mönstren som framträdde skapade vi texter som vi ställt i relation till tidigare forskning och de teoretiska perspektiven (Larsen 2009, 101-102). Det empiriska materialet kodades sedan och klassificerades i dessa teman; Arbetet med nätverk, tidigare erfarenheter och självkänedom, vidga perspektiv och samarbete.

4.5 Etiska ställningstaganden

Vi har följt de fyra huvudkraven i de Forskningsetiska principerna. För att uppfylla informationskravet informerade vi och förklarade syftet med vår undersökning i det missiv vi skickade ut till våra informanter samt innan den bokade intervjun startade (Vetenskapsrådet 2002, 7). Samtyckeskravet (Vetenskapsrådet 2002, 9-10) tog vi hänsyn till genom att i missivet förtydliga att medverkan är frivillig samt att de enbart behövde svara om de var intresserade av att delta. När vi sedan kontaktade informanterna för att boka tid och plats för intervjun, informerade vi även om att de har rätten att avbryta medverkan om och när de så önskar. Vi tog hänsyn till Konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet 2002, 12) genom att på flera sätt informera om att deras svar kommer anonymiseras, dels genom att skriva ut det i missivet, dels genom att påpeka det vid telefonkontakten vid bokningen av intervjun och sist vid själva intervjutillfället. Nyttjandekravet följde vi genom att försäkra våra informanter om att det insamlade materialet inte skall brukas till annat än vårt examensarbete och att inspelningarna och transkriberingar kommer att förstöras efteråt (Vetenskapsrådet, 2002 14). I vårt utskickade missiv redogjorde vi för alla fyra huvudkraven i de Forskningsetiska principerna samt hur vi kommer följa dem.

5. Resultat

I detta kapitel presenteras studiens resultat. Resultatet har tematiserats utifrån olika huvudrubriker: arbetet med nätverk, tidigare erfarenheter och självkänedom, vidga perspektiv och samarbete. Avslutningsvis sammanfattas resultatkapitlet.

5.1 Arbetet med nätverk

Informanterna berättar om olika typer av nätverk som de kan se att de ensamkommande ungdomarna ingår i. Då nämns bland annat: idrottsföreningar, ideella organisationer, läxhjälp anordnat av skolan, kontaktpersoner, boendepersonal och gode män. Ivar menar att de nätverk de ensamkommande ungdomarna har med andra personer med samma modersmål också är viktiga både nu och i en framtid.

Våra informanter tycks inte vägleda de ensamkommande ungdomarna till nya nätverk. Informanterna arbetar med att visa vikten av nätverk för att hjälpa de ensamkommande ungdomarna förstå betydelsen av kontakter inför en kommande anställning och arbetslivet. Isak brukar ha CV-workshops med sina elever på språkintrödnation där han förklarar hur en kontakt kan bli en referens. Ivar berättar om kontakter inför anställningar i helklass när han informerar om arbetslivet, han förtydligar då för de ensamkommande ungdomarna att anställningar idag kanske inte kommer från arbetsförmedlingen:

Vissa saker sker ju genom kontaktnät eller nätverk. Anställningar kanske man inte får idag genom arbetsförmedlingen utan det är ju genom kontaktnät.

- Ivar

På så sätt hjälper Ivar de ensamkommande ungdomarna att förstå att arbetstillfällen kan uppstå på olika sätt. Informanterna väljer att lyfta vikten av nätverk i de enskilda samtalen med de ensamkommande ungdomarna och då ofta när ungdomarna själva för det på tal,

till exempel i frågan om sommarjobb. Isak och Ivar väljer att göra det i helklass, vilket gör det till en del av informationen om arbetslivet.

5.2 Tidigare erfarenheter och självkänedom

Informanterna arbetar olika med att kartlägga de ensamkommande ungdomarna tidigare erfarenheter av utbildning eller arbetsliv. Imelda brukar kartlägga vad de ensamkommande ungdomarna har för tidigare erfarenheter, ofta har de redan arbetat i sina hemländer, menar hon. Imelda brukar sedan använda vad de har med sig i sin ryggsäck i det enskilda samtalet. Ilva kartlägger vilken bakgrund de ensamkommande ungdomarna har i utbildning och arbetsliv, enligt Ilva har vissa av dem några års erfarenhet inom något yrke. Hon använder sedan dessa erfarenheter i en jämförelse med hur deras erfarenheter kan skilja sig mot svensk skola. Ivar försöker lyfta de kunskaper de ensamkommande ungdomarna har med sig i det enskilda samtalet:

Många ensamkommande kommer från Afghanistan där man ofta talar flera språk. Det försöker jag verkligen lyfta! Lär de sig dessutom engelska är det ett utmärkt konkurrensmedel i exempelvis hotellbranschen

- Ivar

På så sätt lyfter han dessa kunskaper och visar samtidigt på hur de ensamkommande ungdomarna kan använda sig av dem.

Isak brukar i vägledningssamtalet kartlägga de ensamkommande ungdomarnas tidigare skolerfarenheter, kunskaper, intressen och drömmar och kopplar dessa till självkänedom under dessa samtal. Alla informanter förutom Isa arbetar på något sätt med de ensamkommande ungdomarnas självkänedom. När det kommer till självkänedom brukar Imelda i det enskilda samtalet prata med de ensamkommande ungdomarna om ”vem är jag”:

Vi har ju det här med ”vem är jag” och det finns ju jättemånga övningar som vi gör enskilt med dem beroende på behovet, jag tror det är jätteviktigt för de här ungdomarna att hitta sig själva i ett nytt sammanhang. Många gånger kan de ha tappat det lite när de kommer hit.

I det enskilda samtalet snarare än i helklass, menar Imelda att hon kan prata om självkänedom med individen som utgångspunkt. Ilva använder sig av en kombination av enskilda samtal och grupp vägledning för att arbeta med de ensamkommande ungdomarnas självkänedom. När det kommer till självkänedom använder sig Inga av ett formulär som metod, formuläret består av vissa rubriker som ”vem är jag”, ”mitt drömyrke” med flera, hon och den ensamkommande ungdomen skriver sedan in utdrag ur samtalet på formuläret.

5.3 Vidga perspektiv

I informantgruppen finns uppfattningen att information om hur det svenska skolsystemet och yrkeslivet ser ut och fungerar är nyckeln till att de ensamkommande ungdomarna ska kunna vidga sina perspektiv om vad de ser som möjligt. Informanterna arbetar med att på olika sätt ge de ensamkommande ungdomarna information om det svenska skolsystemet och arbetsmarknaden. När Ivar har klassinformationer visar även han på utbildningsalternativ men förklarar också hur det kommer sig att de ensamkommande ungdomarna befinner sig där de är studiemässigt, vad som händer om de väljer en specifik väg vidare och vad det skulle komma att innebära för individen. Ivar har vid dessa tillfällen tolk till hjälp samt bilder, liknelser och associationer för att minska de språkliga barriärerna. Ivar är den enda av informanterna som har med sig skriftlig information på de ensamkommande ungdomarnas hemspråk så att de ska kunna fortsätta fundera och prata om skolsystemet på sina boenden. Ilva anser att de ensamkommande ungdomarna är mest mottagliga för information om det svenska skolsystemet i mindre grupper där alla ungdomarna har samma modersmål. Enligt Ilva skapas det då lärandesituationer eftersom ungdomarna får chansen att se sig själva i bilden av skolsystemet. Inga brukar bjuda in personer kopplade till de ensamkommande ungdomarna på informationsmöten socialsekreterare, gode män, kontaktpersoner, boendepersonal och familjerna de kan vara placerade hos, hon försöker hon vara konkret med tavlan som hjälpmedel. Isa berättar att hon genom information leder in samtalet på att vidga perspektiv:

De har ju drömmar och visioner som alla andra ungdomar men vet man inte hur samhället fungerar är det svårt att skapa sig en framtidsvision.

- Isa

När Isa berättar om samhällets uppbyggnad, menar hon att de ensamkommande ungdomarna ges möjlighet att se sin egen väg i det svenska samhället.

Tre av de intervjuade studie- och yrkesvägledarna arbetar inte med att vidga de ensamkommande ungdomarnas perspektiv. Isak berättar han förutom informationstillfällen anser att kartläggningsarbete med tolk är mycket viktigt när det gäller ensamkommande ungdomar för att de fortsatta samtalen ska få en bra grund. Vidare berättar Isak att en viktig del i studie- och yrkesvägledningen och att vidga perspektiv för de ensamkommande ungdomarna är tydlighet:

Att utvidga perspektiv och prata om drömmar och mål kan man ju göra i all oändlighet så länge jag är extremt tydlig med att finns behörigheter, krav och att det kan ta tid att bli till exempel läkare.

- Isak

Isak vill vara tydlig med vilka kurser och behörigheter som krävs för att nå sina mål. Han menar att detta är ett arbetssätt för att vidga de ensamkommande ungdomarnas perspektiv. Ilva vidgar de ensamkommande ungdomarnas perspektiv i vägledningen genom att prata om status på olika yrken för att utmana deras föreställningar då hon menar att det är kulturellt betingat vilka yrken som är statusyrken samt vilka faktorer som skapar denna status. Genom att förändra de ensamkommande ungdomarnas föreställningar om olika yrken förändras också deras syn på vad som är möjligt för dem, menar Ilva.

5.4 Samarbete

Alla informanter förutom Inga beskriver någon form av samarbete med socialtjänst, gode män, boendepersonal, studiehandledare samt elevhälsan i arbetet med ensamkommande ungdomar. När informanterna förklarar på vilket sätt samarbetet sker berättar de om

boendepersonal, socialsekreterare och gode män som vid vissa tillfällen är med på elevernas utvecklingssamtal.

Imelda menar att hon främst samarbetar med socialtjänsten om det finns en oro för den ensamkommande ungdomen. När Imelda får informationen kallar hon den ensamkommande ungdomen till ett enskilt samtal. Efter samtalet sker ingen återkoppling eller uppföljning av oron mellan studie- och yrkesvägledare och socialsekreterare. Det sker ett samarbete med Imelda och studiehandledaren som språklig resurs för att den ensamkommande ungdomen ska kunna tillgodogöra sig studie- och yrkesvägledningen. Isak menar att elevhälsan på hans skola har ett holistiskt samarbete, det vill säga studie- och yrkesvägledare, skolsköterska och skolkurator är viktiga för att kunna se helheten runt de ensamkommande ungdomarna:

Skolor som har språkintröduktion måste i elevhälsan tydliggöra och hitta former för att jobba systematiskt och klokt med hela individen och jobba förebyggande, i det kurativa, i det vägledande och att det blir en pendelrörelse där emellan.

- Isak

För att de ensamkommande ungdomarna ska få en trygghet, framtidstro och därmed en tanke om sig själva på en arbetsmarknad, menar Isak att skolans helhetsgrepp om de ensamkommande ungdomarna måste vara på plats från början. Isak berättar om ett samarbete från hela elevhälsan då de gemensamt arbetar med kartläggningen av de ensamkommande ungdomarnas bakgrund. Denna kartläggning blir sedan utgångspunkten för hela elevhälsans arbete med individen. På Isaks skola har man tydliggjort ansvarsområdena för alla i elevhälsan samt satt upp riktlinjer och mål kring hur elevhälsan ska arbeta med eleverna. Både Isa och Ilva samarbetar med studiehandledarna som en språklig resurs, både i helklass men också i det enskilda samtalet för att skapa en utgångspunkt för vidare samtal.

5.5 Sammanfattning

Informanterna berättar om olika typer av nätverk som de kan se att de ensamkommande ungdomarna ingår i. Då nämns bland annat: idrottsföreningar, ideella organisationer,

läxhjälp anordnat av skolan, kontaktpersoner, boendepersonal och godemän. Informanterna tycks inte arbeta med att vägleda de ensamkommande ungdomarna till nya former av nätverk och vikten av kontakter i arbetslivet tas ibland upp på olika sätt, antingen i det enskilda samtalet eller i helklass. Informanterna kartlägger de ensamkommande ungdomarnas tidigare erfarenheter genom bland annat gruppvägledning och i det enskilda samtalet. Våra informanter som arbetar med självkännedom gör detta genom en kombination av enskilda samtal, gruppvägledning samt ett formulär som görs i det enskilda samtalet. Informanterna menar att information om utbildning och arbetsliv är utgångspunkten för att vidga perspektiv. Informanterna ger denna information i större eller mindre grupper. De informanter som sedan aktivt arbetar vidare med att vidga perspektiv gör detta i enskilda samtal. Alla informanter förutom Inga beskriver någon form av samarbete med socialtjänst, gode män, boendepersonal, studiehandledare samt elevhälsan i arbetet med ensamkommande ungdomar.

6. Analys

Forskning visar att nyanlända upplever problem med att bygga nya sociala nätverk och att de har ett behov av att få hjälp med att kartlägga tidigare kunskaper, erfarenheter och arbeta med sin självkänedom. Självkänedom är en förutsättning för att kunna göra studie- och yrkesval då självkänedom även kan göra det möjligt att öppna sig inför vad som är möjligt att uppnå. Därför har vi valt att analysera studiens resultat utifrån de teoretiska begreppen *socialt kapital*, *habitus* och *handlingshorisont*. Analysen tar utgångspunkt i hur studie- och yrkesvägledare arbetar med vägledningen av ensamkommande ungdomar. Hur studie- och yrkesvägledare samarbetar med andra professioner kommer att diskuteras i kapitel sju.

6.1 Ensamkommande ungdomars sociala kapital

Bourdieu (1986, 51) definierar socialt kapital som en form av relation till familj, vänner eller grupptillhörighet som ger individen tillgång till resurser som till exempel kontakter eller referenser inför arbetssökande. Socialt kapital förankras i de relationer som binder samman individer. De relationer som informanterna kan se att de ensamkommande ungdomarna ingår i är bland annat: idrottsföreningar, ideella organisationer, läxhjälp anordnat av skolan, boendepersonal och gode män. Dessa nätverk och grupptillhörigheter binder samman relationer där socialt kapital kan förankras. Till exempel skulle socialt kapital kunna förankras i relationen mellan den ensamkommande ungdomen och en tränare i fotbollsföreningen. Då det sociala kapitalet förankras i relationerna skapas en möjlighet för individer att få tillgång till resurser, det sociala kapitalet är också ett medel för att kunna mäta de resurser som ett väl utbyggt kontaktnät ger (Bourdieu 1986, 52). Samtliga informanter kan se att de ensamkommande ungdomarna ingår i någon form av kontaktnät, de som räknas upp är dock inga konkreta vägar till jobb, enligt informanterna. Fyra av informanterna arbetar aktivt med att de ensamkommande ungdomarna ska få en förståelse av relevansen av sociala relationer när det kommer till etableringen på

arbetsmarknaden. Genom att tydliggöra detta för de ensamkommande ungdomarna skulle de kunna förstå varför det är viktigt att samla på socialt kapital. Socialt kapital beskrivs av Bourdieu (1986, 52) som något en individ kan överföra, investera i, samla på och omvandla. Om de ensamkommande ungdomarna får en djupare förståelse av socialt kapital som tillgång skulle de även kunna börja investera i socialt kapital. Till exempel genom att lära känna och därmed samla kontakt med andra ungdomar som den ensamkommande ungdomen träffar genom fotbollsföreningen, om den ensamkommande ungdomen sedan arbetar på att upprätthålla och därmed investera i dessa kontakter kanske detta kan leda till att kontakten omvandlas då personen den ensamkommande ungdomen lärde känna tipsar om ett sommarjobb. Individen har då samlat, investerat i och omvandlat det sociala kapitalet.

De ensamkommande ungdomar som får tillgång till denna kunskap och förståelse kan tydligare se hur det sociala kapitalet aktiveras i vissa sammanhang, och därmed förstå hur det kan användas. Den insikten skulle kunna leda till en uppfattning om den tid och det arbete det krävs för att införskaffa mer socialt kapital. Om de ensamkommande ungdomarna får information om arbetsmarknadens struktur men inte får till sig vikten att samla, investera i, och omvandla det sociala kapitalet skulle detta kunna leda till att de får en sämre utgångspunkt i kommande studie- och yrkesval. De ensamkommande ungdomarna har då inte förståelse för de resurser och tillgångar som ligger i de relationer som utgör det sociala kapitalet.

De resurser och tillgångar som finns i det sociala kapitalet kan omvandlas och påverka tillgången till andra kapital, men även avsaknaden kan påverka tillgången till andra kapital (Bourdieu 1986, 52). Om de ensamkommande ungdomarna får en förståelse för hur socialt kapital kan skapa en referens skulle de kunna se hur det sociala kapitalet omvandlas till ekonomiskt kapital till exempel i form av ett jobb. Ingen i informantgruppen arbetar med att vägleda de ensamkommande ungdomarna till nya former av socialt kapital. Detta skulle kunna leda till att de ensamkommande ungdomarna inte får tillgång till socialt kapital som värdefull resurs när det kommer till etableringen på arbetsmarknaden.

6.2 Ensamkommande ungdomars habitus

Begreppet habitus är nära sammankopplat med begreppet kapital, då de fyra huvudkapitalen sammantaget kan beskrivas som en persons habitus (Bourdieu 1977, 72-78). Bourdieu menar dock att habitus inte detsamma som kapital eftersom alla individer har ett habitus men därmed inte sagt att individens kapital är av värde. Kapital är tillgångar som anses vara värdefulla och skapar ett värdefullt habitus som inom den sociala kontexten kan fungera som en tillgång (Bourdieu 1977, 280). Genom ett kartläggningsarbete av de ensamkommande ungdomarnas bakgrund skulle bilden av individens habitus kunna synliggöras för ungdomen men även för studie- och yrkesvägledaren.

Informanterna arbetar på olika sätt för att kartlägga de ensamkommande ungdomarnas tidigare erfarenheter och kunskaper, till exempel i det enskilda samtalet och genom gruppvägledning. Imelda brukar till exempel kartlägga vad de ensamkommande ungdomarna har för tidigare erfarenheter för att sedan använda vad de har med sig i sin ryggsäck som grund i det enskilda samtalet. Många av de ensamkommande ungdomarna kan tidigare haft kapital och därmed ett habitus som värderades högt i den sociala kontext de hade i sina hemländer men i den nuvarande kontexten värderas deras kapital och habitus inte lika högt. Ilva brukar använda de ensamkommande ungdomarnas erfarenheter i en jämförelse med hur deras erfarenheter kan sättas i relation till det svenska systemet. Om de ensamkommande ungdomarna ges möjlighet att få en uppfattning om hur deras kapital är fördelade skulle detta också kunna ge ungdomen en uppfattning om hur de skulle kunna få ett värdefullt habitus i den nuvarande kontexten. Ett annat exempel på detta skulle kunna vara en ungdom som inte har någon skolbakgrund, men som i sitt hemland har en högt värderad arbetserfarenhet. När ungdomen sedan kommer hit som ensamkommande förändras kontexten och elevens arbetserfarenhet blir plötsligt obetydlig. Referenserna som gav jobbet är borta och den ensamkommande ungdomen har inga formella meriter att visa upp. Kapitalen och därmed habitus har förändrats då den sociala kontexten förändrats. Genom en kartläggning skulle studie- och yrkesvägledaren kunna se att individen besitter stort symboliskt kapital inom till exempel snickeri, samt ett stort kulturellt kapital då individen talar många språk flytande. Studie- och yrkesvägledaren kan då se hur kapitalen är fördelade inom individens habitus. Den samlade bilden kan sedan lyftas tillbaka till ungdomen för att hen ska se vilka kapital hen hade och hur de kan omvandlas i den nya kontexten.

Ett habitus är ett system som tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen. Människors habitus är format av det liv de levt och styr deras

föreställningar och handlingar. Individens habitus och den sociala kontexten kan överensstämma men när den sociala kontexten eller habitus förändras, förändras även överensstämmelsen (Bourdieu 1977, 280). När de intervjuade studie- och yrkesvägledarna arbetar med självkänedom hos de ensamkommande ungdomarna kan detta leda till att vägledarna hjälper ungdomarna till en förståelse för hur de handlar, tänker och orienterar sig. Därmed skulle en självkänedom kunna liknas vid en förståelse för sitt habitus. De ensamkommande ungdomarnas habitus är format av det liv de levt och styr deras föreställningar och habitus bidrar också till att deras sociala kontext överensstämmer med bilden de har av sig själva. Informanternas arbetssätt med de ensamkommande ungdomarnas tidigare erfarenheter och kunskaper skulle kunna leda till att de ensamkommande ungdomarna utvecklar en självkänedom. Med en insikt i hur individens habitus och därmed självkänedom förändras i nya sociala kontexter skulle individen få en förutsättning i att förstå sig själva i sin nya sociala kontext.

6.3 Ensamkommande ungdomars handlingshorisont

Handlingshorisonten är den kunskap som individen refererar till i sina val och beslut. Enligt Hodkinson och Sparkes gör individen rationella karriärval baserade på den kunskap de har inom sin handlingshorisont (1997, 29). Individens habitus är grunden till individens handlingshorisont, som i sin tur är arenan där individen fattar beslut (Hodkinson Sparkes 1997, 34). En individs handlingshorisont är föränderlig på så sätt att när ny kunskap, information och möjligheter visar sig, förändras personens habitus och därmed även handlingshorisonten (Hodkinson Sparkes 1997, 35). Samtliga intervjuade studie- och yrkesvägledare arbetar aktivt med att ge denna information vidare till de ensamkommande ungdomarna. När de ensamkommande ungdomarna får tillgång till ny information skulle deras handlingshorisont kunna förändras vilket skulle kunna bidra till att de kan fatta rationella karriärval.

Förutom individens habitus och handlingshorisont påverkar även arbetsmarknadens struktur vad individen uppfattar som möjligt eller ej i deras studie- och yrkesval (Hodkinson Sparkes 1997, 34). Informanterna menar att information om utbildning och arbetsliv är utgångspunkten för att vidga perspektiv. Alla informanter ger information om arbetslivet i större eller mindre grupper. Den information som studie- och

yrkesvägledaren ger till de ensamkommande ungdomarna skulle kunna bidra till att ungdomarna vidgar sina perspektiv och leda till att de ser vad som är möjligt för dem att uppnå i en framtid.

Besluten som fattas är rationella men också känslostyrda, då kunskapen som finns i handlingshorisonten kan komma från tidigare erfarenheter samt råd och information från vänner och familj. Individer baserar sina beslut på *sin* sanning, det vill säga sin handlingshorisont. Individens sanning är uppbyggd på råd och information från vänner och familj (Hodkinson Sparkes 1997, 29). Då de ensamkommande ungdomarna saknar möjligheten att få stöd från familjemedlemmar som är insatta i det svenska skolsystemet och arbetslivet, kan informanterna hitta andra metoder och tillvägagångssätt för att kunna väga upp en del av det stöd som de ensamkommande ungdomarna saknar i form av familj. Om studie- och yrkesvägledarna anpassar sina arbetssätt skulle de ensamkommande ungdomarna kunna ges tillgång till en del av det stöd en familj annars hade gett, samt den information som krävs för den rationella delen i beslutet. Anpassningar i studie- och yrkesvägledarnas arbetssätt skulle kunna leda till att individen får tillgång till de delar de behöver för att dennes sanning, det vill säga handlingshorisonten, ska kunna omskapas.

6.4 Sammanfattning

Informanterna arbetar med ensamkommande ungdomars förutsättningar genom att arbeta med att ungdomarna ska få en förståelse av relevansen av sociala relationer och därmed skulle detta kunna leda till att de förstår vikten av socialt kapital. De vill också skapa förutsättningar för de ensamkommande ungdomarna genom att kartlägga ungdomens bakgrund. Detta kan leda till att bilden av individens habitus kan synliggöras för studie- och yrkesvägledaren, vilket kan ligga till grund för arbetet med ungdomens självkänedom. För att de ensamkommande ungdomarna ska kunna vidga sina perspektiv och därmed vad de anser vara möjligt för dem att uppnå, arbetar studie- och yrkesvägledarna med att ge dem tillgång till information. Då informanterna vidgar de ensamkommande ungdomarnas perspektiv finns också möjligheten att individens handlingshorisont vidgas.

7. Diskussion

Syftet med vår studie var att beskriva och analysera studie- och yrkesvägledares arbete med ensamkommande ungdomars förutsättningar för framtida studie- och yrkesval. I resultatdiskussionen kommer den andra frågeställningen diskuteras: Hur samarbetar studie- och yrkesvägledare med andra professioner i arbetet med ensamkommande ungdomar? I detta kapitel diskuteras även analysen och metodvalet. Avslutningsvis lyfts avslutande reflektioner och förslag på vidare forskning

7.1 Resultatdiskussion: Samarbete

Ett samarbete kan beskrivas som ett nätverk där människor genom samspel vill skapa eller arbeta gemensamt för att tillsammans lösa en uppgift eller ett problem (Stensaasen och Sletta 2000, 13-16). Ett samarbete vidgar perspektiv samt främjar utbytet av infallsvinklar och praktisk information. Genom kommunikation i ett samarbete blir det slutliga resultatet vanligtvis större än parternas enskilda insats. Samtliga intervjuade studie- och yrkesvägledare beskriver på ett eller annat sätt sitt samarbete med andra personer som arbetar med ensamkommande ungdomar. Dessa personers professioner är bland annat boendepersonal, socialsekreterare, studiehandledare, gode män, skolkurator, skolsköterska och specialpedagog. Det samarbete som informanterna beskriver ligger inte i linje med den förklaring av vad ett samarbete är som presenteras av Stensaasen och Sletta (2000). Snarare beskrivs en envägskommunikation som vid enstaka tillfällen sker mellan en profession till en annan. Till exempel menar Imelda att hennes samarbete med socialsekreteraren sker när hon får ett ärende till sig gällande en oro kring en ensamkommande ungdom. När Imelda får informationen kallar hon den ensamkommande ungdomen till ett enskilt samtal, efter samtalet sker ingen återkoppling eller uppföljning av ärendet mellan studie- och yrkesvägledare och socialsekreterare. Om samarbetet istället hade fungerat likt Stensaasen och Slettas (2000) förklaring hade detta ärende istället kunnat lyftas på ett nätverksmöte med till exempel den samlade elevhälsan,

socialsekreterare och boendepersonal för att sedan gemensamt diskuteras och tillsammans finna en lösning på ärendet.

Enligt Roth och Grace (2015, 251) är en avgörande faktor till en lyckad integration ett smidigt samarbete mellan myndigheter. Deras forskning visar att ensamkommande ungdomar som anländer till USA löper stor risk att stå ensamma utan att någon tar ansvar för dem trots att det är många människor inom olika myndigheter som är involverade i och fattar beslut i deras liv. Om dessa personer inte samarbetar mot ett gemensamt mål finns risken att brister i helheten och ansvaret uppstår. När flera myndigheter och personer arbetar mot samma mål menar vi att det finns ett behov av att samarbetet organiseras och tydliggörs. De olika personerna som samarbetar kan alla ha olika medel eller metoder för att uppnå målet. Därför blir det viktigt att tydliggöra ansvarsområden, arbetsuppgifter samt på vilket sätt varje profession arbetar för att nå det gemensamma målet. Vår informant Isak, berättar om att elevhälsan på hans skola har ett holistiskt samarbete kring de ensamkommande ungdomarna. Tillsammans gör elevhälsan en kartläggning av de ensamkommande ungdomarnas bakgrund som sedan ligger till grund för kommande arbete som sker med ungdomen. Vi menar att det samarbete Isak har med elevhälsan liknar den beskrivning av samarbete som Stensaasen och Sletta (2000, 13-16) redogör för. I Isaks fall samarbetar elevhälsan gemensamt med kartläggningen för att skapa en helhet. Framgångsfaktorer som för samarbetet mot målet är att personalen inom elevhälsan har lagt tid och arbete på att klargöra vilka arbetsuppgifter och ansvarsområden som tillhör respektive person. Det har skapats en tydlighet kring hur gruppen kan dra nytta av varandras kunskaper och kompetenser, detta samarbete kan skapa vidgade perspektiv då man använder sig av flera professioners infallsvinklar. Den form av samarbete som Isak har med elevhälsan skulle kunna ske även mellan studie- och yrkesvägledare och till exempel socialsekreterare och boendepersonal.

För att ensamkommande ungdomar ska integreras och få samma möjligheter som andra ungdomar i samhället behöver skola och arbetsförmedling det vill säga utslussningsverksamheterna, samarbeta mer i arbetet med de ensamkommande ungdomarna. Ett samarbete mellan myndigheter är en faktor för den ensamkommande ungdomens integration (Socialstyrelsen 2013a, 26-28). Vårt resultat visar att inforanterna inte har ett samarbete med myndigheter eller personer som på andra sätt arbetar med ensamkommande ungdomar. Med det sagt ingår det inte i våra informanternas studie- och yrkesvägledartjänst att vara den som samordnar ett samarbete kring de ensamkommande ungdomarna. Imelda beskriver till exempel sitt samarbete med socialtjänsten som en

kontakt när det finns en fastställd oro kring en ensamkommande ungdom. den typen av kontakt beskriver Stensaasen och Sletta (2000, 13) som en enskild insats snarare än ett samarbete. Vi tror att om kontakten utvecklats till ett samarbete hade resultatet blivit större än båda personernas enskilda insatser. Till exempel skulle ett förebyggande arbete kunna bli resultatet.

7.2 Analysdiskussion

Vi valde begreppet handlingshorisont ur Careership-teorin av Hodkinson och Sparkes (1997) och begreppen socialt kapital och habitus från Bourdieu (1977, 1986, 1996) för att beskriva och analysera studie- och yrkesvägledarnas arbete med ensamkommande ungdomars förutsättningar för framtida studie- och yrkesval. Unga personer baserar ofta sina beslut i det som för dem är känt och tryggt. Studie- och yrkesval kan bara förstås i relation till personernas livshistoria, då deras identitet är formad av interaktion med personer i deras närhet. Besluten grundas i de yrkestraditioner som finns i familjens historia och byggs på ytterligare genom råd från familj och vänner. Unga personer anses inte vara fria i sitt beslutsfattande då beslutet utgår från deras livshistoria (Hodkinson och Sparkes 1997, 33). Tidigare forskning visar olika faktorer som är viktiga för de ensamkommande ungdomarnas förutsättningar och de teoretiska begreppen ha hjälpt oss att analysera dessa faktorer utifrån vilka förutsättningar de skulle kunna skapa. Både svensk och amerikansk forskning visar att studie- och yrkesvägledare har en betydande roll ur ett socialt perspektiv och då fungera som ett stöd för ungdomarnas kulturella anpassning (Yeh et al, 2008, 778-780). Begreppet socialt kapital har gett oss möjligheten att analysera studie- och yrkesvägledarnas arbete med att ge de ensamkommande ungdomarna förutsättningar till sociala nätverk. Habitus och en förståelse för sin livssituation är viktigt då detta skapar en grund för självkänedom. Begreppet habitus har gett oss möjligheten att analysera studie- och yrkesvägledarnas arbete med de ensamkommande ungdomarnas tidigare erfarenheter samt hur relevanta dessa erfarenheter är i ett framtida studie- och yrkesval. Att arbeta med ensamkommande ungdomars handlingshorisont är en viktig faktor då ungdomarna behöver skapa en bild av vad som är möjligt för dem. Begreppet handlingshorisont har använts för att förstå hur studie- och yrkesvägledarnas arbete påverkar det eleverna ser som möjligt eller inte.

Forskning visar att studie- och yrkesvägledarna som arbetar med nyanlända som grupp behöver finna aktiviteter som syftar till att ungdomarna kan tillgodogöra sig information och utbildningar och arbetsmarknad (Constatine et al, 1998, 91). Vår studies analys kom fram till att informanterna arbetar med att ge de ensamkommande ungdomarna information om det svenska utbildningssystemet och arbetsmarknaden men kanske brister i att hålla aktiviteter för ungdomarna för att de ska kunna tillgodogöra sig informationen.

I Socialstyrelsens rapport "Får jag vara med?" (2013b, 20) beskriver dem ett transnationellt perspektiv som ett sätt för att nå förståelse för nyanlända ensamkommande barn och ungdomar. Det transnationella perspektivet innebär en förståelse för att dessa personers liv och handlingar är knutna till och påverkas av flera samhällsliga system samtidigt. I barnets eller ungdomens liv kan det skapa dilemman att vara knutna familjens och släktingars välfärd på andra platser i världen. Våra valda begrepp syftar till att analysera vilka förutsättningar en individ behöver inför ett studie- eller yrkesval med utgångspunkt i individens tidigare sociologiska bakgrund. Begreppen ger inte utrymme att analysera det att de ensamkommande ungdomarna kan ha sin identitet i en annan kultur än den svenska. Som kritik till oss själva och vår valda teoretiska utgångspunkt menar vi att det transnationella perspektivet hade hjälpt oss att förstå att dessa ungdomar är knutna till två olika samhällsstrukturer samt hur detta skulle kunna påverka dem. En sammanslagning mellan de begrepp vi valt med det transnationella perspektivet hade kunnat leda till en fördjupad analys om de ensamkommande ungdomarnas förutsättningar och livssituation.

7.3 Metoddiskussion

Syftet med vår undersökning är att beskriva och analysera studie- och yrkesvägledarnas arbete med ensamkommande ungdomars förutsättningar för framtida studie- och yrkesval. Enligt Larsen (2009, 27) är kvalitativa metoder att föredra då forskaren vid intervjutillfället kan ställa följdfrågor och få kompletterande och fördjupande svar på så sätt kan god validitet säkerställas genom kvalitativa metoder. Under intervjuerna upplevde vi en utmaning i att veta när det var lämpligt att ställa följdfrågor. Informanterna svarade inte rakt på frågor gällande deras arbete utan svarade istället i form av attityder och åsikter. Vi ville inte att följdfrågorna skulle upplevas som

avfärdande vilket resulterade i att vi lät informanterna prata fritt innan vi ställde följdfrågor gällande deras arbete. Detta resulterade i att de första intervjuerna gav mycket empiri att reducera. Om vi hade gjort en pilotintervju hade vi haft möjligheten att ställa frågor och vad för slags svar dessa frågor fram kallade hos informanten. Vi hade därefter kunnat justera vår intervjuguide för att mer specifikt fokusera på vilket arbete de gör som skapar förutsättningar. I vårt första missiv skrev vi ut vårt preliminära syfte som då handlade om studie- och yrkesvägledarnas uppfattning och inte arbetet. Vi informerade våra informanter om förändringen i syftet och frågeställningarna senare men vi funderar på om vår ursprungliga tanke påverkade dem under intervjun.

Vi genomförde intervjuer med sex informanter varav en arbetar på två olika kommunala gymnasieskolor. Faktorer som hade kunnat påverka vårt resultat är könstillhörighet, antalet gymnasieskolor de arbetar på och antalet studie- och yrkesvägledarkollegor informanterna har. Efter att studiens intervjuer var genomförda kunde vi inte se några mönster som beror på dessa faktorer. Med det sagt är vi öppna för att mönster skulle kunna bero på dessa faktorer hade kunnat framträda om vi valt en kvantitativ metod och därmed ökat antalet enheter.

7.4 Avslutande reflektioner

De intervjuade studie- och yrkesvägledarna tycks inte arbeta med att vägleda de ensamkommande ungdomarna till nya sociala nätverk. I skolverkets rapport om språkintröduktion (2016a, 47) efterfrågas en verksamhet på lokal nivå med samordningsansvar för alla nyanlända ungdomars livssituation. Verksamheten skulle långsiktigt följa upp ungdomarna och erbjuda studie- och yrkesvägledning och annat stöd, till exempel hjälp vid myndighetskontakter eller information om hur det svenska samhället fungerar. Vår studie visar att de intervjuade studie- och yrkesvägledarna förutom information om skolsystemet och arbetslivet ville ge de ensamkommande ungdomarna en förståelse för vikten av kontakter inför arbetslivet och att de inte tycks vägleda de ensamkommande ungdomarna till nya former av nätverk. Om en verksamhet som beskrivs ovan också innehöll delar ur det lokala näringslivet, samt om verksamheten vore öppen för alla, inte bara nyanlända individer skulle denna verksamhet kunna vara ett alternativ för att möta de ensamkommande ungdomarnas behov och skapa förutsättningar

inför framtida studie- och yrkesval. Det skulle också kunna leda till nya kontakter och möjligheter till integration. Idag försvinner de ensamkommande ungdomarnas kontaktnät med myndighetspersonal när de fyller 18 år, genom detta nätverk tror vi att ungdomarna har ett långsiktigt sammanhang att befinna sig i när det kortsiktiga skyddet försvinner.

7.5 Förslag på vidare forskning

Då vår studie undersöker studie- och yrkesvägledares arbete med ensamkommande ungdomar hade det varit intressant att undersöka de ensamkommande ungdomarnas perspektiv om hur de upplever den studie- och yrkesvägledning de får. Det hade också varit intressant att studera ensamkommande ungdomar i ett senare skede av livet för att undersöka hur studie- och yrkesvägledningen har påverkat de studie- och yrkesval de gjort.

8. Referenslista

Andersson Stina, Höglund Dávila Eiwor, 2011, *Integration – utrikes födda i gymnasieskolan*. /Rapport Statistiska centralbyrån Integration rapport 4

Andersson Stina, Mirza Hassan, 2010, *Bakgrundsfakta - Rekryteringsstatistik från Arbetskraftsundersökning (AKU)*. /Rapport Statistiska centralbyrån

Bourdieu Pierre, 1977, *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge University Press, Print Publication

Bourdieu, Pierre. 1986. The Forms of Capital. I John G. Richardsson (red.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. 241-258. Connecticut: Greenwood Press, Inc.

Bourdieu Pierre, 1996, *Distinction- A social Critique of the Judgement of Taste*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts

Christensen, Gerd., Sjøgaard Larsen, Michael. 2011. *Kunskap om vägledning*. Dansk clearinghouse for uddannelsesforskning

Constantine, M. G., Erickson, C. D., Banks, R. W. och Timberlake, T. L, 1998, Challenges to the Career Development of Urban Racial and Ethnic Minority Youth: Implications for Vocational Intervention, *Journal of Multicultural Counseling and Development* 26, (2), 83-95

Dresch James, Lovén Anders, 2010, *Vägen efter grundskolan*. Lundahl, Lisbeth(red.) *Att bana vägen mot framtiden. Karriärval och vägledning individuellt och politiskt perspektiv*. s.37-61 Lund: Studentlitteratur.

Eklund Inger, Höglund Dávila Eiwor, 2013, *Integration – en beskrivning av läget i Sverige*. /Rapport Statistiska centralbyrån Integration rapport 6

Eklund, Inger., Höglund Dávila, Eiwor. 2014, *Integration – etablering på arbetsmarknaden. /Rapport Statistiska centralbyrån Integration rapport 7*

Hodkinson Phil, Sparkes C Andrew, 1997, *Careership: A Sociological Theory of Career Decision Making*, Source, British Journal of Sociology of Education, Vol. 18, No. 1, s. 29-44. <http://www.jstor.org/stable/1393076> (Hämtad: 2016-04-24 14:03)

Kamali Masoud, Sawyer Lena (red.) 2006, *Utbildningens dilemma - Demokratiska ideal och andrafierande praxis: Lena Sawyer, Att koppla drömmar till verkligheten: SYO-konsulenters syn på etnicitet i övergången från grundskolan till gymnasiet*, s. 187-251 /Rapport av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering, Stockholm

Landsorganisationen i Sverige, 2013, *Delrapport 3-arbetsmarknaden efter krisen/ Rapport Landsorganisationen i Sverige 2013 Delrapport 3*

Larsen, Ann Kristi., *Metod helt enkelt – en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, Greerups utbildning AB 2009.

Lidström Lena, 2009, En resa med osäkra mål- Unga vuxnas övergångar från skola till arbete i ett biografiskt perspektiv, Diss., Umeå universitet

Lidström Lena, 2010, Mödan att finna sina karriärval. Lundahl, Lisbeth(red.) *Att bana vägen mot framtiden. Karriärval och vägledning individuellt och politiskt perspektiv*. s. 103-127, Lund: Studentlitteratur.

Lundahl, Lisbeth. 2010, Valen, vägarna och samhällets stöd. Lundahl, Lisbeth(red.) *Att bana vägen mot framtiden. Karriärval och vägledning individuellt och politiskt perspektiv*. S. 217-224, Lund: Studentlitteratur.

Länsstyrelserna, Migrationsverket, Skolverket, Socialstyrelsen, Sveriges kommuner och landsting, 2015, *Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar*. <http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/documents/ensamkommande-barn-2012.pdf>

(Hämtad den 24 april 2016)

Malmros Åsa, Munier Katarina, Stretmo Live, 2013, *Ensamkommande barns och ungas behov – en kartläggning*. /Rapport Socialstyrelsen

Melander Charlotte, Stretmo Live, 2013a, Får jag vara med? Erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp/Rapport 2:2013 FoU i Väst

Migrationsverket, 2016, *Ensamkommande barn per månad 2004-2016*.

Migrationsverket: <http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-ensamkommande-barn-och-ungdomar/Statistik.html> (Hämtad 2016-04-07)

Roth B.J, Grace BL. 2015, *Falling through the cracks: The paradox of post-release services for unaccompanied child migrants*, Children and Youth Services Review, vol. 58, s. 244.

Skolverket, 2011, *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola*. Rapport/Skolverket. Stockholm

Skolverket, 2012, *Studie- och yrkesvägledning – inspiration till samverkan i undervisningen*

Skolverket: <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/diskutera-och-utveckla/studie-och-yrkesvagledning>

(Hämtad: 2016-04-04)

Skolverket, 2014, *Introduktionsprogram*

Skolverket:<http://www.skolverket.se/skolformer/gymnasieutbildning/gymnasieskola/program-och-utbildningar/introduktionsprogram>

(Hämtad 2016-05-07)

Skolverket, 2015, a, *Fler läser språkintrödn*

Skolverket: <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/nyhetsarkiv/2015/nyheter-2015-1.229449/fler-laser-sprakintroduktion-1.242460> (Hämtad 2016-05-07)

Skolverket, 2015, b, Studiehandedning på elevernas modersmål
Skolverket:<http://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/sprak/amnen/modersmal/studiehandledning-1.205961> (Hämtad 2016-05-07)

Skolverket, 2016a, *Språkintröduktion*. Rapport/Skolverket: 436. Stockholm

Skolverket 2016b, *Språkintröduktion*
Skolverket:<http://www.skolverket.se/skolformer/gymnasieutbildning/gymnasieskola/program-och-utbildningar/introduktionsprogram/sprakintroduktion-1.195789> (Hämtad 2016-05-06)

Stensaasen, Svein., Sletta, Olav. 2000. *Grupprocesser – om inläring och samarbete i grupper*. Natur och kultur. Stockholm

Sundelin Åsa. 2015, *Att skapa framtid - En analys av interaktionen i studie - och yrkesvägledande samtal med unga i migration*, Diss. Stockholms Universitet

Vetenskapsrådet, 2002, Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, Vetenskapsrådet

Yeh. C. J., Okubo, Y., Ma, P. W., Shea, M., Ou, D. och Pituc, S. T. 2008. Chinese immigrant high school students' cultural interactions, acculturation, family obligations, language use, and social support. *Adolescence* 43, (172), 775-790. doi: saknas

Bilaga 1

Missiv

Hej!

Vi är två studenter, Sandra Berndtsson och Julia Pajunen, som nu går termin sex på Studie – och yrkesvägledarprogrammet vid Malmö Högskola.

Vi ska nu skriva vårt examensarbete där vi har tänkt fördjupa oss kring hur Studie – och yrkesvägledare på Språkintröduktion ser på och arbetar med vägledningsprocessen för ensamkommande ungdomar.

Vi tror att studie och – yrkesvägledaren och studie- och yrkesvägledning är en viktig nyckel för att styrka deras chanser till integration och få en lyckad entré på arbetsmarknaden.

Vi har kontaktat Dig i egenskap av Studie – och Yrkesvägledare på Språkintröduktion och Vi vill därför ställa frågan om du skulle kunna tänka dig att vara en av våra intervjupersoner till denna undersökning? Intervjuerna beräknas ta ca 45-60 minuter som kommer att spelas in.

Våra preliminära frågeställningar är:

Hur ser studie- och yrkesvägledare på vägledningsprocessen för ensamkommande ungdomar?

Hur kan vägledningsarbetet förstås i relation till ensamkommande ungdomars livssituation?

Vid intresse är du välkommen att kontakta oss.

Julia Pajunen: Julia.pajunen@hotmail.com Mobil: 0727-23 08 00

Sandra Berndtsson: sandra.berndtsson@hotmail.com Mobil: 0702-82 45 25

Vi kommer under arbetets gång följa vetenskapsrådets etiska ställningstaganden:

- Ditt deltagande kommer anonymiseras och vara konfidentiellt.
- Du kan när som helst avbryta ditt deltagande även vid påbörjad intervju.
- Intervjun kommer att dokumenteras av oss med hjälp av ljudinspelning som senare transkriberas. Detta kommer att sparas till och att uppsatsen är avslutad.

Bilaga 2

Intervjuguide

Berätta övergripande hur du arbetar med ensamkommande ungdomar?

Hur arbetar du med att ge information om arbetslivet?

Hur arbetar du med att ge information om skolsystemet?

Hur arbetar du med att vidga perspektiv?

Hur arbetar du med att synliggöra kompetenser/egenskaper?

Hur arbetar du med elevens tidigare erfarenheter? (Inom utb/yrkesliv)

På vilket sätt arbetar du med självkänedom?

Vilka nätverk ingår era elever i?

Vägleder du dem till någon form av nätverk?

På vilket sätt pratar ni om vikten av nätverk och kontakter för att tex knyta kontakter till arbetslivet?

Har ni ett speciellt arbetssätt specifikt för ensamkommande ungdomar?

Hur ser det arbetet ut? Vad skiljer sig?

Hur märks det i ditt arbetssätt att du jobbar med ensamkommande?

Skiljer sig vägledningen med ensamkommande jämfört med elever som har sina föräldrar närvarande, i så fall hur?

Hur kan ett samarbete gällande ensamkommande med annan personal se ut? Hur arbetar ni i så fall tillsammans med målgruppen?